

Alain Badiou
Osem tez o univerzalnem

1. Element, lasten univerzalnemu, je misel.

Z »mislijo« bomo poimenovali Subjekta, kolikor se konstituira v procesu, ki preči celoto razpoložljivih vednosti oziroma, kot je trdil Lacan, ki naredi luknjo v vednosti.

Dodatne pripombe:

a) Trditi, da je misel element, lasten univerzalnemu, pomeni, da ni nič univerzalnega, kar se daje v obliki objekta ali objektivne zakonitosti. Univerzalno je po svojem bistvu neobjektivno. Preizkušati ga je mogoče le v produkciji oziroma reprodukciji poti, ki jo je opravilo mišljenje, ta pot pa konstituira oziroma rekonstituira subjektivno dispozicijo.

Zgledni tip: univerzalnost matematične propozicije je mogoče preizkušati zgolj v izumu oziroma efektivni reprodukciji njene demonstracije. Situira univerzalnost politične izjave pa je mogoče preizkušati zgolj v militantni praksi, ki jo udejanja.

b) Trditi, da je misel, dojeta kot misel-subjekt, konstituirana v procesu, pomeni, da univerzalno ni učinek nikakršne transcendentalne konstitucije, ki bi imela za predpostavko konstituirajočega subjekta. Prav narobe, edino če se vzpostavi možnost nekega univerzalnega, lahko, lokalno, obstaja nekaj takega kot misel-subjekt. Subjekt je vsakič priklican kot misel na neki točki postopka, v katerem se konstituira univerzalno. Univerzalno je tisto, kar določa svoje lastne točke kot subjekte-misli, hkrati s tem, ko se daje tudi kot virtualni seštevek teh točk. Centralna dialektika univerzalnega je potemtakem dialektika lokalnega, ki se daje kot subjekt, in globalnega, ki se daje kot neskončni postopek. Ta dialektika je sama misel.

Tako je univerzalnost propozicije: »zaporedje naravnih števil je neskončno« hkrati v zahtevi, da se v misli ponovi oziroma ponovno najde singularna demonstracija, in v globalnem postopku, v katerem se od Grkov do dneva današnjega razgrinja teorija števil z aksiomatikami, ki so ji za podlago. Ali, drugače povedano, univerzalnost izjave-prakse: zahtevamo, da so v neki deželi delavcem brez papirjev priznane pravice, tiči hkrati v militantni uresničitvi vseh redov, prek katerih se aktivno konstituira politični sub-

jekt, in v globalnem procesu, tega, kar neka politika predpisuje glede države, njenih odločitev, pravil in zakonov.

c) Trditi, da je proces univerzalnega oziroma neke resnice – to je namreč isto – proces, ki prečka vse razpoložljive vednosti, pomeni, da je univerzalno zmerom nepredvidljivi vznik, ne pa struktura, ki jo je mogoče opisovati. Tako bi lahko rekli tudi, da je resnica nekaj, kar ne preide v vednost, še več, da je resnica po svojem bistvu nevedena. To pa je lahko eden od možnih pomenov njene nezavedne narave.

Z izrazom *partikularno* bomo poimenovali tisto, kar je mogoče razbrati v vednosti s pomočjo deskriptivnih predikatov. Tistemu, kar je sicer mogoče identificirati kot procedure, dejavne v neki situaciji, kar pa se vseeno odteguje vsaki predikativni deskripciji, pa bomo rekli *singularno*. Tako so kulturne značilnosti nekega poljubnega prebivalstva partikularnosti. A tisto, kar prečka te značilnosti, zavračajoč pri tem vsako razvrščevalno deskripcijo, in kar univerzalno priklicuje subjekta-misel, pa je singularno. To pa je že predmet 2. teze.

2. Vsako univerzalno je singularno oziroma je singularnost.

Dodatna pripomba. Univerzalnega ni mogoče izpeljati iz partikularnega. Danes se je močno uveljavila teza, da je edina resnično univerzalna preskripcija tista, ki zapoveduje spoštovanje partikularnosti. Ta teza je po mojem mnenju nekonsistentna. Sicer pa lahko vsakdo vidi, da v svoji realizaciji trči na partikularnosti, ki jih zagovornik formalne univerzalnosti šteje za nedopustne. Dejansko je mogoče prisoditi spoštovanju partikularnosti občo veljavnost edino na podlagi predhodnega ločevanja dobrih partikularnosti od slabih. Z drugimi besedami, deskriptivne predikate je treba hierarhizirati. Tako na primer o neki kulturni ali religiozni partikularnosti porečemo, da je slaba, če ne vključuje spoštovanja do drugih partikularnosti. Kdo ne vidi, da se s tem v resnici zahteva, da mora biti formalno univerzalno že navzoče v partikularnosti? In res, univerzalnost spoštovanja partikularnosti ni drugega kot univerzalnost univerzalnosti. To pa je smrtonosna tautologija. Kajti tako tautologijo nujno spremlja postopek – ki je najpogosteje nasilen – izkoreninjenja dejansko partikularnih partikularnosti, se pravi tistih, ki so imanentne, se pravi, ki imobilizirajo svoje predikate v samozadostne identitetne povezave.

Proti temu je treba, ravno narobe, zatrditi, da se nobeno univerzalno ne predstavlja kot reglementacija partikularnega oziroma razlik, pač pa prej kot singularnost, ki se odteguje identitetnim predikatom, kakršni koli so že,

to se pravi, kot singularnost, ki deluje znotraj teh predikatov, ki pa jih hkrati tudi že prečka. Proti povzdigovanju partikularnosti je treba postaviti njihovo odtegotvanje. Če pa lahko neka singularnost prek odtegotvanja pretendira na univerzalno, je to mogoče samo zato, ker igra identitetnih predikatov oziroma logika deskriptivnih vednosti o partikularnosti nikakor ne dopušča, da bi tako singularnost lahko predvideli oziroma jo mislili.

Iz tega izhaja, da univerzalne singularnosti ni mogoče situirati v red biti, pač pa vse prej v red nenadne pojavitve. To pa že napoveduje 3. tezo.

3. Vsako univerzalno ima za svoj izvor dogodek, dogodek pa je nekaj, česar ni mogoče izpeljati iz situacijskih partikularnosti.

Povezava med univerzalnim in dogodkom je ključnega pomena. Preprosto povedano, ni težko pokazati, da je vprašanje o političnem univerzalizmu popolnoma odvisno od režima zvestobe oziroma nezvestobe, ne temu ali onemu nauku, pač pa francoski revoluciji, pariški komuni oziroma oktobru 1917 ali pa bojem za narodno osvoboditev oziroma maju 1968. Narobe pa zanikanje političnega univerzalizma, zanikanje samega motiva emancipacije zahteva še kaj več kot zgolj reakcionarno propagando. Zahteva tisto, čemur bi morali reči *dogodkovni revizionizem*. Tako je, denimo Furetovo delo, namenjeno temu, da pokaže, da je bila francoska revolucija popolnoma nepotrebna in neproduktivna, ali pa nepreštevne izjave, ki maj 1968 speljejo zgolj na nekakšno razgrajanje študentov, katerega edini cilj je spolna svoboda. Dogodkovni revizionizem namreč meri na samo zvezo med univerzalnostjo in singularnostjo. Pravzprav se ni za to gledišče nič zgodilo / *rien n'a eu lieu que le lieu* /, predikativne deskripcije popolnoma zadoščajo, nasploh pa vrednost prisojajo strogo objektivnemu ali pa tistemu, kar se daje kot objekt. Konec koncev bi lahko rekli, da gre zgolj za mehanizme in moč kapitala ter njegovih državnih prilagoditev.

V tem primeru je živalska usoda človeštva ujeta v razmerje med predikativnimi partikularnostmi in zakonodajno splošnostjo.

To, da dogodek spočne enkratno proceduro univerzalizacije in da se v njej konstituirajo njegov subjekt, je v popolnem nasprotju s pozitivističnim parom partikularno-splošno.

Zgled spolne razlike je tu pomenljiv. Na abstrakten način je mogoče dojeti predikativne partikularnosti, ki v neki dani družbi identificirajo poziciji »moškega« in »ženske«. Kot splošno načelo bi lahko postavili, da morajo biti pravice, status, določitve in hierarhije teh pozicij urejene z zakonom, ki uveljavlja enakost. Vse to je hvalevredno, vendar ne more zakore-

niniti nobene vrste univerzalnosti v porazdelitvi predikativnih vlog. Zato da bi se to zgodilo, je nujno, da vznikne singularnost srečanja oziroma neke deklaracije, v kateri se vzpostavi subjekt, čigar preobrazba je prav v tem, da na odtegujoč način eksperimentira s spolno razliko. Tak subjekt v ljubezenskem srečanju vznikne iz razločevalne sinteze spolnih pozicij. Pravo prizorišče, na katerem se kakšna singularna univerzalnost izreče o Dvojici spolov, in konec koncev o sami razliki kot taki, je potemtakem prav ljubezensko prizorišče in zgolj ono samo. Na tem prizorišču je namreč subjektivno eksperimentiranje neločljivo od absolutne razlike. Sicer pa vemo, da so vedno in povsod ljubezenske zgodbe tiste, ki zbujajo navdušenje nad tistim, za kar gre pri igri med spoloma. In da le-te navdušujejo prav zaradi zdiferenciranih in partikulariziranih ovir, ki jim jih ta ali ona družbena formacija zoperstavlja. Ni težko videti, da je privlačnost univerzalnega prav v tem, da se odteguje oziroma da se poskuša kot a-socialna singularnost odtegniti predikatom vednosti.

Zato bi morali reči, da univerzalno napači kot singularnost in da imamo na začetku zgolj prekarnost dopolnila, katerega edina moč je v tem, da ga noben razpoložljiv predikat ne more ukloniti učeni podreditvi.

Vprašanje, ki ga je treba tu postaviti, je zato tole: na kakšno materialnost, na kakšen učinek neuvrstljive prisotnosti se v situaciji opira subjektivirajoča procedura, za katero je univerzalno globalni motiv?

4. Univerzalno se inicialno prezentira kot odločitev o neodločljivem.

To točko je treba skrbno osvetliti.

Z »enciklopedijo« bomo poimenovali splošni sistem predikativnih vednosti, notranjih neki situaciji, denimo tisto, kar vsi vemo o politiki, o spolih, o kulturi ali umetnosti, o tehnikah itn. Vrednosti nekaterih reči, izjav, konfiguracij, diskurzivnih fragmentov ni mogoče določiti, če izhajamo iz enciklopedije. Njihova vrednost je negotova, neulovljiva, anonimna. Tvorijo rob enciklopedije. To je vse tisto, kar sodi v dvoumni red: morda ja, morda ne. To je tisto, o čemer je mogoče neskončno govoriti pod pogojem, ki je tudi sam enciklopedičen, to je pod pogojem ne-odločitve. Prisila vednosti glede te točke zahteva, da se ne odločamo. Denimo, tako kot se danes ni mogoče odločati o Bogu. Prav radi se strinjamo, da morda »nekaj« obstaja, ali pa tudi ne. Bog ima v naših družbah nedoločljivo eksistenčno vrednost ohlapne duhovnosti. Ali pa o možnem obstoju »drugačne politike«. O njej se sicer govori, toda ni videti, da bi se kaj dogajalo. Ali pa: ali so delavci brez dokumentov, ki delajo tu, v Franciji, sestavni del te dežele, Francije? So od

tukaj? Po eni strani prav gotovo, saj delajo in živijo tu. Po drugi strani pa spet ne, ker nimajo dokumentov, ki bi dokazovali, da so francoski legalni državljani. Beseda »ilegalen« označuje negotovost vrednosti oziroma ne vrednost vrednosti. Ljudje, ki so tu, niso dejansko od tukaj. Zato jih je torej mogoče izgnati, to se pravi, po možnosti izpostaviti ne-vrednosti (delavske) vrednosti njihove navzočnosti.

V temelju je dogodek tisto, kar odloča na področju enciklopedične neodločljivosti. Natančneje, dogodek ima implikativno obliko tipa: $E \rightarrow d(e)$, kar je treba brati: vsaka dejanska subjektivacija dogodka, ki izgine v svoji pojavitvi, implicira, da je bil e , ki je neodločljiv v situaciji, vendarle odločen. Taka je denimo zasedba cerkve sv. Bernarda, kjer ljudje brez dokumentov javno razglashajo svoj obstoj in hkrati določijo vrednost tistih »brez papirjev«, kjer odločajo o tem, da so tisti, ki so tukaj, hkrati tudi od tukaj, in kjer zatorej beseda »ilegalen« zgubi vsak pomen.

Redkli bomo, da je e dogodkovna izjava. V skladu z logičnim pravilom ločitve, lahko vidimo, da odprava dogodka, katerega bit je vsa v izginotju, vendarle dopušča, da vztraja dogodkovna izjava e , ki jo dogodek implicira kot tisto, kar je hkrati:

- realno situacije (saj je že bil tam)

- vendar pa ujeto v radikalno spremembo vrednosti, saj je bil poprej neodločljiv, zdaj pa je odločen. Ali, še drugače povedano: poprej ni imel vrednosti, zdaj pa jo ima.

Rekli bomo torej, da je inavguralna materialnost neke univerzalne singularnosti dogodkovna izjava. Fiksira sedanost subjekta-misli, iz katerega se tke univerzalno.

Tako od ljubezenskega srečanja, za katero izjava »ljubim te« na ta ali oni način fiksira subjektivni prezens, in to prav v tem, ko so same okoliščine ljubezenskega srečanja samega izbrisane. S tem pa je neodločljiva disjunktivna sinteza odločena, inavguracija njenega subjekta pa fiksirana s konsekvencami dogodkovne izjave.

Tako bomo rekli, da je vsaka dogodkovna izjava, ne glede na to, kakšni so njena forma, propozicija, njeno delo, konfiguracija ali njen aksiom, po svoji strukturi deklarativna. Implicirana v sami pojavitvi-izginotju dogodka, taka izjava izjavlja, da je neodločljivo bilo odločeno oziroma da je brez vrednosti dobilo neko vrednost. Na to deklaracijo pa se navezuje konstitutiran subjekt, prav ta deklaracija pa tudi odpre možni prostor za univerzalno.

Poslej gre zgolj za to, da naj bi se univerzalno razgrnilo, pač pa za to, da je konsekvентno glede na dogodkovno izjavo. Se pravi, da iz nje potegne posledice v situaciji.

5. *Struktura univerzalnega je implikativna.*

Pogosto je na idejo univerzalnosti naslovljen očitek, da je vse, kar obstaja, oziroma vse, kar si je mogoče predstavljati, mogoče speljati na posebne pogoje in na interpretacije, ki jih vodijo različni interesi oziroma sile. Tako naj ne bi bilo mogoče univerzalno zapopasti razlike, kolikor je namreč neogibno, da je to zapopadenje spolno obeleženo, pač glede na to, ali nekdo zaseda položaj »moškega« ali položaj »ženske«. Tako denimo tudi različne kulturne skupine poimenujejo produkcije brez vsakršnega skupnega imenovalca »umetniška dejavnost«. Tako naj tudi matematična propozicija ne bi bila intrinzično univerzalna, saj je njena veljavnost odvisna od aksiomov, ki jo podpirajo.

Vendar pa ta hermenevtični perspektivizem pozablja, da se vsaka univerzalna singularnost predstavlja kot mreža posledic neke dogodkovne odločitve. Tisto, kar je univerzalno, se vedno daje v obliki $e \rightarrow p$, kjer e označuje dogodkovno izjavo, p pa posledico oziroma zvestobo. Samo po sebi se razume, da za tistega, ki zanika odločitve, ki bi se nanašala na e , za tistega, ki e reaktivno reducira na njegov status neodločljivosti, navsezadnje za tistega, za katerega mora tisto, kar je dobilo vrednost, ostati brez vrednosti, da torej za tega implikativna forma nikakor ne narekuje, da je konsekvence p dobra. Vendar pa mora tudi sam priznati univerzalnost same implikacije. Z drugimi besedami, če subjektivirate dogodek v luči njegove izjave, potem so nujne izumljene konsekvence.

V tem oziru ostaja apolog iz Platonovega *Menona* brez primere. Če suženj ne ve ničesar o dogodkovni utemeljitvi geometrije, potem ne more validirati konstrukcije dvojnega kvadrata iz danega kvadrata. Če pa mu vendarle posredujejo osnovne danosti in če pristane na to, da subjektivira prenos, potem bo subjektiviral tudi zadevno konstrukcijo. Implikacija, ki vpiše to konstrukcijo v sedanost, kakor jo vzpostavi vznik geometrije pri Grkih, je potemtakem univerzalno veljavna.

Kdo bi lahko rekel: prav lepo ste si olajšali delo, ko ste za zgled vzeli matematično dedukcijo. Nikakor ne. Vsaka univerzalizirajoča procedura je implikacijska. Izpričuje posledice glede na dogodkovno izjavo, ki fiksira izginuli dogodek. Protokol subjektivacije, če se začne s to izjavo, je že zaradi tega zmožen izumiti posledice in jih izločiti kot univerzalno prepoznavne.

Reakcijska denegacija samega dogodka, maksima »nič se ni zgodilo«, je nedvomno edino sredstvo, s pomočjo katerega je mogoče spodbijati univerzalno singularnost. Kajti tako zanihanje diskvalificira posledice in izniči sedanost procedure. Četudi je po drugi strani nezmožna izničiti samo uni-

verzalnost implikacije. Če je, denimo, francoska revolucija od leta 1792 naprej radikalni dogodek, ki ga je utrdila imanentna deklaracija tega, da je revolucija kot taka politična kategorija, potem je res, da državljana lahko konstituirata zgolj dialektika Kreposti in Terorja. Te implikacije ni mogoče spodbijati in je kot taka univerzalno prenosljiva, denimo, s pomočjo Saint-Justovih spisov. Seveda pa v primeru, da revolucija ni nič, tudi krepost kot subjektivna drža ne obstaja, teror pa ostane zgolj kot neko popolnoma nesmiselno dejstvo, o katerem je mogoče izreči zgolj moralno sodobo. Politika je izginila. Ne pa tudi univerzalnost implikacije, ki jo nosi.

Glede te točke pa nikakor ni umestno govoriti o konfliktu interpretacij. To pa je že naša 6. teza.

6. Univerzalno je univokno.

V tisti meri, v kateri je subjektivacija subjektivacija konsekvenc, je mogoče govoriti o univokni logiki zvestobe, ki konstituira univerzalno singularnost.

Tu se je treba spet povzpeti do dogodkovne izjave. Spomnimo se, da taka izjava kroži v situaciji kot neodločljiva entiteta. Konsenz obstaja tako glede njenega obstoja kakor tudi glede njene neodločljivosti. Ontološko gledano, je taka izjava ena izmed mnoštvenosti, ki tvorijo situacijo. Logično gledano pa ima posredniško, ne odločeno vrednost. Tisto, kar se dogodkovno dogaja, ne zadeva ne bit, za katero gre v dogodku, ne pomen te izjave, pač pa zgolj to, da bo bila odločena oziroma da bo bila odločena kot resnična, medtem ko je prej bila zgolj neodločljiva. Ali še drugače povedano, ker nima signifikativne vrednosti, bo dobila izjemno vrednost. Tak je, denimo, status ilegalnega priseljenca, ki v cerkvi sv. Bernarda pokaže, da obstaja.

Drugače povedano, tisto, kar zadeva izjavo, kakršna je implikativno ujeta v dogodkovno izginotje, sodi v red *dejanja* in ne v red biti ali pomena. In prav ta register dejanja je univoken. Zgodilo se je, da je bila izjava odločena, to pa je nekaj, kar se odteguje vsakršni interpretaciji. Izhaja iz ja ali ne, nikakor pa ne izhaja iz dvoumnega mnoštva pomenov.

V resnici pa gre za logično dejanje, z Rimbaudom bi lahko rekli, da gre za logični upor. Tisto, kar je predhodna logika ohranjala v neodločljivosti oziroma brezvrednosti, dogodek odloči v prid resnice oziroma eminentne vrednosti. To pa seveda ni mogoče, razen če se vsa logika situacije postopoma ne spremeni, izhajajoč iz univoknega dejanja, ki modificira vrednost ene izmed sestavin situacije, ne da bi zato bila spremenjena tudi njena množvena bit. Narobe pa je lahko njeno logično prikazovanje, sistem evaluacije

in povezav med množvi, zelo temeljito spremenjen. Prav ta pot te mutacije pa tudi tvori univerzalizirajočo diagonalo enciklopedije.

Teza o dvoumnosti univerzalnega dejansko napotuje univerzalno singularnost na splošnosti, ki razsojajo o partikularnostih. Zapopade zgolj logično dejanje, ki univerzalno in univokno sproži transformacijo vsakega prikazovanja.

Kajti vsako univerzalno singularnost je mogoče definirati takole: dejanje, ki se s tem, da se naveže na subjekt-misel, pokaže zmožno sprožiti postopek radikalne modifikacije logike in s tem tudi tistega, kar se prikazuje, toliko kolikor se prikazuje.

Ta modifikacija seveda ni nikdar dokončana. Kajti začetno univokno dejanje, ki je zmerom lokalizirano, spodbuja zvestobo, se pravi invencijo konsekvenc, ki je tako neskončna kot tudi sama situacija. To pa napotuje na 7. tezo.

7. Vsaka univerzalna singularnost je nedokončna oziroma odprta.

Edino pojasnilo, ki ga zahteva ta teza, zadeva medsebojno povezavo subjekta kot lokalizacije univerzalne singularnosti in neskončnega kot ontološkega zakona množstvene biti. Glede te točke je mogoče pokazati, da obstaja med filozofi končnosti na eni strani in negacijo univerzalnega, to je relativizmom, diskreditiranjem pojma resnice, bistvena sokrivda. Povzemimo to v obliki ene same maksime: prikrito nasilje, arogantno vsiljevanje prevladujoče koncepcije človekovih pravic izvirajo iz tega, da so te pravice v resnici pravice končnosti in, konec koncev, kot to pokaže stalna tema demokratične evtanazije, pravice smrti. Dogodkovna koncepcija univerzalnih singularnosti pa zahteva, da so človekove pravice pravice neskončnega, kot je opozoril Jean-François Lyotard v *Le différend*. Ali, še drugače povedano, da so pravice neskončne afirmacije. Še bolj natančno bi to lahko povedali takole: da so pravice generičnega.

8. Univerzalnost ni nič drugega kakor zvesta konstrukcija neskončnega generičnega množstva.

Kaj je treba razumeti z generično množstvenostjo? Nič drugega kakor podmnožico situacije, ki je ne določa noben predikat enciklopedične vednosti, se pravi, množstvo, pri katerem pripadnost temu množstvu, to je, biti njegov element, ne izvira iz nobene identitete, nobene posebne lastnosti.

Če je univerzalno za vse, je to treba vzeti natanko v tistem pomenu, v katerem vpisovanje vanj ni odvisno od nobene posebne določitve. Tako je univerzalno političnega zbiranja, ki je univerzalno zgolj zaradi svoje indiference do družbenega, nacionalnega, spolnega ali generacijskega izvira. Tako je univerzalno ljubezenskega para, ki je univerzalen zgolj v tisti meri, v kateri proizvede nedeljivo resnico o razlikah spolnih pozicij. Tako je univerzalno znanstvene teorije, ki je univerzalna zgolj v tisti meri, v kateri v svojem razgrinjanju izbriše vsako znamenje svoje provenience. Tako je univerzalno umetniških konfiguracij, katerih subjekti so dela in kjer je avtor, ko je ugotavljal že Mallarmé, odpravljena partikularnost. Tako da je mogoče reči, da sta eksemplarični, inavguralni konfiguraciji, kakršni sta *Iliada* in *Odiseja*, taki, da lastno ime, ki ju podpira, Homer, v zadnji instanci ne napotuje na nič drugega kot na odsotnost vsakega subjekta.

Univerzalno potemtakem vznikne glede na naključje suplementa, pu sti za seboj kot sled izginotja dogodka, ki jo utemeljuje, zgolj ločeno izjavo, iniciira svojo proceduro v univoknem dejanju, s pomočjo katerega je odločena vrednost tistega, kar poprej ni imelo nobene vrednosti, naveže na to dejanje subjekt-misel, ki si izmisli njegove posledice, zvesto konstruira generično neskončno množstvo, ki je v sami svoji odprtosti tisto, glede česar je Tukidid razglasil, da bo – za razliko od zgodovinske partikularnosti peloponeške vojne – napisana zgodovina te vojne: κτήμα εἰς αἰε, »pridobitev za vedno«.

Prevedla Jelica Šumič-Riha

